

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES

ԿԱՐՇԻՔ ԹԻՎ 8 (2006)

ՆԵՐԿԱՑԱՑՎՈՒՄ Է ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԱՀԱԲԵԿԶՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌՆՁՈՒԹՅԱՄԲ
ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԴԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ընդունվել է ԵՊԽԻ-ի կողմից
ԵՊԽԻ 7-րդ համընդհանր ընթացքում
(Ստրասբուրգ, նոյեմբերի 8-10, 2006թ.)

OPINION No. 8 (2006)

**OF THE CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES
TO THE ATTENTION OF THE COMMITTEE OF MINISTERS
OF THE COUNCIL OF EUROPE ON “THE ROLE OF JUDGES
IN THE PROTECTION OF THE RULE OF LAW AND HUMAN
RIGHTS IN THE CONTEXT OF TERRORISM”**

This Opinion has been adopted by the CCJE
at its 7th meeting (Strasbourg, 8-10 November 2006).

«Աջակցություն Հայաստանում դատական բարեփոխումների իրականացմանը»

Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵԴԽՏ) փաստաթղթերի ոչ պաշտոնական թարգմանության տպագրությունն իրականացվել է Եվրոպական միության և Եվրոպայի խորհրդի կողմից համաֆինանսավորվող ծրագրի մի մասի շրջանակներում: Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵԴԽՏ) փաստաթղթերում ներկայացված տեսակետները որևէ պարագայում չեն կարող համադրվել Եվրոպական միության պաշտոնական տեսակետի արտահայտում:

“Support to the implementation of the judicial reform in Armenia”

The publication of the non-official translation of the documents of the Consultative Council of European Judges (CCJE) has been produced as part of a project co-funded by the European Union and the Council of Europe. The views expressed in the documents of CCJE can in no way be taken to reflect the official opinion of the European Union.

Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵԴԽՏ) Կարծիք ԹԻՎ 8 (2006)

Բոլոր իրավունքները պահպանված են: Աստուց Հաղորդակցության սնօրինության (F-67075) Ստրասբուրգ, Սեդեֆու կամ publishing@coe.int) նախնական բույլտվության ուսյն հրատարակության որևէ հատված չի կարող թարգմանվել, վերարտադրվել կամ փոխանցվել որևէ ձևով կամ միջոցներով՝ էլեկտրոնային (սկրիպտակ, համացանց և այլն) կամ մեխանիկական, այդ թվում՝ պատենտահամար, ձայնագրմամբ կամ տեղեկատվության պահեստավորման կամ սրունան ցանկացած համակարգով:

Նշադրումը և դիզայնը՝ «Անդրանիկ» հրատարակչության

Հրատարակվել է Եվրոպայի խորհրդի Երևանյան գրասենյակի կողմից

Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
www.coe.int/yerevan

- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2006թ., անգլերեն լսրագրություն՝ Opinion No 8 (2006) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2018թ., հայերեն ոչ պաշտոնական թարգմանություն

Opinion No 8 (2006) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)

All rights reserved. No part of this publication may be translated, reproduced or transmitted, in any form or by any means, electronic (CDi Rom, Internet, etc.) or mechanical, including photocopying, recording or any information storage or retrieval system, without prior permission in writing from the Directorate of Communications (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Layout and design: “Andranik” Publishing House

Published by the Council of Europe Office in Yerevan

Yerevan, Republic of Armenia
www.coe.int/yerevan

- © Council of Europe 2006 English edition: Opinion No 8 (2006) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Council of Europe 2018 Armenian non-official translation

Ստրասբուրգ, 2006 թվականի նոյեմբերի 10

ԵՊԽԽ (2006) Կարծիք թիվ 8

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
(ԵՊԽԽ)

ԿԱՐՇԻՔ ԹԻՎ 8 (2006)

ՆԵՐԿԱԹԱՑՎՈՒՄ ԷՆԵՎՐՈՊԱԹԻ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԱՀԱԲԵԿԶՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԳԵՐԱԿԱԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌՆՁՈՒԹՅԱՄԲ

ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԴԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հնդուհվել է ԵՊԽԽ-ի կողմից
ԵՊԽԽ 7-րդ հանդիպման ընթացքում
(Ստրասբուրգ, նոյեմբերի 8-10, 2006թ.)

Ա. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ա. Ընդհանուր համատեքստ

1. Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների և կառավարությունների ղեկավարների 3-րդ գագաթնաժողովի ժամանակ ընդունված գործողությունների ծրագիրն իրականացնելու նպատակով, որով կոչ էր արվում եվրոպական պետություններին՝ ահաբեկչության նկատմամբ պայքարի ուժեղացմանը զուգընթաց ապահովել մարդու իրավունքների արդյունավետ պաշտպանություն, Նախարարների կոմիտեն 2006 թվականին վերապահեց Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդին (ԵԴԽ) «Ահաբեկչության համատեքստում դատավորների դերի և հանրության ու մարդու իրավունքների պաշտպանության միջև հավասարակշռության մասին» Կարծիք ընդունելու աշխատանքը:

2. Եվրոպայի խորհուրդը հատուկ ջանքեր է գործադրել ահաբեկչության դեմ պայքարում՝ պատճառ հավասարակշռություն գտնելու անձնական իրավունքների և ազատությունների ու հանրային անվտանգության երաշխիքների միջև: Եվրոպայի խորհրդի գործողությունները հիմնված են երեք նպատակների վրա՝

- ահաբեկչության դեմ իրավական գործողությունների ամրապնդում,
- ժողովրդավարական հիմնարար արժեքների երաշխավորում,
- ահաբեկչություն ծնող պատճառների վերացում:

3. Այս հատուկ գործողությունների արդյունքում կազմվել են Եվրոպայի խորհրդի մի շարք իրավական փաստաթղթեր, որոնցից մի քանիսը նշված են ստորև՝

- «Ահաբեկչության դեմ պայքարի մասին» եվրոպական կոնվենցիա [ԵՊԾ թիվ 90] և փոփոխող արձանագրություն [ԵՊԾ թիվ 190],
- «Հանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիա [ԵՊԾ թիվ 24] և առաջին ու երկրորդ լրացուցիչ արձանագրություններ [ԵՊԾ թիվ 86 և ԵՊԾ թիվ 98],
- «Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին» եվրոպական կոնվենցիա [ԵՊԾ թիվ 30] և առաջին ու երկրորդ լրացուցիչ արձանագրություններ [ԵՊԾ թիվ 99 և ԵՊԾ թիվ 182],
- «Քրեական գործերով վարույթների փոխանցման մասին» եվրոպական կոնվենցիա [ԵՊԾ թիվ 73],

1 Վարձավա, 2005 թվականի մայիսի 16-17:

2 Նախարարների տեղակալների 956-րդ հանդիպում (2006 թվականի փետրվարի 15):

- «Բնութային կատարված հանցագործությունների զոհերին փոխհատուցելու մասին» եվրոպական կոնվենցիա [ԵՊԵ թիվ 116],
- «Հանցավոր հանապարհով ստացված եկամուտների լվացման, խուզարկության, ազգրավման և բռնագրավման դեմ պայքարի մասին» եվրոպական կոնվենցիա [ԵՊԵ թիվ 141],
- «Կիրեռահանցագործությունների մասին» կոնվենցիա [ԵՊԵ թիվ 185] և «Համակարգչային համակարգերի միջոցով կատարվող ռադիոստանկան և ֆունկցիոնալական բնույթի արտաբնական ֆրեզ-կանացման մասին» լրացուցիչ արձանագրություն [ԵՊԵ թիվ 189],
- «Ահաբեկչության կանխարգելման մասին» Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիա [ԵՊԵ թիվ 196],
- «Հանցավոր հանապարհով ստացված եկամուտների լվացման, խուզարկության, ազգրավման և բռնագրավման ու ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիա [ԵՊԵ թիվ 198]:

4. Սույն Կարծիքի շրջանակում ԵՊԵ-ն հղում է կատարում Եվրոպական միության այլ համապատասխան միջազգային փաստաթղթերի (տե՛ս, մասնավորապես, «Ահաբեկչության դեմ պայքարի մասին» ԵՄ գործողությունների ծրագրի)՝, ինչպես նաև Միավորված ազգերի կազմակերպության այլ փաստաթղթերի, այդ թվում՝

- «Միջազգային պաշտպանությունից օգտվող անձանց, այդ թվում՝ դիվանագիտական ներկայացուցիչների դեմ կատարվող հանցագործությունները կանխարգելելու և պատժելու մասին» կոնվենցիա՝ ընդունված Միավորված ազգերի կազմակերպության կողմից 1973 թվականի դեկտեմբերի 14-ին,
- «Պատանդներ վերցնելու դեմ պայքարի մասին» միջազգային կոնվենցիա՝ ընդունված Միավորված ազգերի կազմակերպության կողմից 1979 թվականի դեկտեմբերի 17-ին,
- «Ահաբեկչական ուժեղացումների դեմ պայքարի մասին» միջազգային կոնվենցիա՝ ընդունված Միավորված ազգերի կազմակերպության կողմից 1997 թվականի դեկտեմբերի 15-ին,
- «Ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» միջազգային կոնվենցիա՝ ընդունված Միավորված ազգերի կազմակերպության կողմից 1999 թվականի դեկտեմբերի 9-ին,
- «Միջուկային ահաբեկչական գործողությունների դեմ պայքարի մասին» միջազգային կոնվենցիա, Նյու Յորք, 2005 թվականի ապրիլի 13,

- «Օդանավում կատարված հանցագործությունների և որոշ այլ գործողությունների մասին» կոնվենցիա՝ ստորագրված Տոկիոյում 1963 թվականի սեպտեմբերի 14-ին,
  - «Օդանավերի անօրինական գավթման դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիա՝ ստորագրված Հաագայում 1970 թվականի դեկտեմբերի 16-ին,
  - «Քաղաքացիական ավիացիայի անվտանգության դեմ ուղղված պայքարի մասին» կոնվենցիա՝ ստորագրված Մոնրեալում 1971 թվականի սեպտեմբերի 23-ին,
  - «Միջուկային նյութի ֆիզիկական պաշտպանության մասին» կոնվենցիա՝ ստորագրված Վիեննայում 1980 թվականի մարտի 3-ին,
  - «Միջազգային ֆալսեպոստի ավիացիան սպասարկող օդանավակայաններում բռնության ապօրինի գործողությունների դեմ պայքարի մասին» արձանագրություն՝ ստորագրված Մոնրեալում 1988 թվականի փետրվարի 24-ին,
  - «Ծովային նավագնացության անվտանգության դեմ ուղղված անօրինական գործողությունների դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիա՝ ստորագրված Հռոմում 1988 թվականի մարտի 10-ին,
  - «Մայրցամաքային ելուստի վրա տեղակայված նավամատույցի անվտանգության դեմ ուղղված անօրինական գործողությունների դեմ պայքարի մասին» արձանագրություն՝ կատարված Հռոմում 1988 թվականի մարտի 10-ին,
  - «Պլաստիկ պայթուցիկ նյութերի հայտնաբերման նպատակով դրանց դրոշմադրման մասին» կոնվենցիա՝ ստորագրված Մոնրեալում 1991 թվականի մարտի 1-ին:
5. Քանի որ սույն համատեքստում վերաբերելի են նաև Ժնևի կոնվենցիայի որոշ դրույթներ, ուստի՝ ԵՊԽՆ-ն ցանկանում է վկայակոչել 1949 թվականի օգոստոսի 12-ի Ժնևի կոնվենցիան՝
- «Դիրքերում տեղակայված զինված ուժերում վիրավորների և հիվանդների վիճակի բարելավման մասին» կոնվենցիա (I),
  - «Ծովում զինված ուժերի կազմից վիրավորների, հիվանդների և նավաբեկության ենթարկված անձանց վիճակի բարելավման մասին» կոնվենցիա (II),
  - «Ռազմագերիների հետ վարվելակերպի մասին» կոնվենցիա (III),
  - «Պատերազմի ժամանակ ֆալսեպոստի և բնակչության պաշտպանության մասին» կոնվենցիա (IV):
6. ԵՊԽՆ-ն ցանկանում է հիշատակել «Ողջամիտ ժամկետում արդար դատաբեկության և դատաբեկության ժամանակ դատավորի դերի մասին՝ հաշվի առնելով վեների կարգավորման այլընտրանքային

միջոցները» ԵՊՆԽ թիվ 6 (2004) կարծիքը և «Արդարադատության և հասարակության մասին» թիվ 7 (2005) կարծիքը:

բ. Մարզու իրավունքների պաշտպանությունը՝ ահաբեկչության դեմ միջոցներ ձեռնարկելու անհրաժեշտության համատեքստում

7. Եվրոպայի խորհուրդին արդեն մի քանի անգամ ընդգծել է, որ ահաբեկչության դեմ հնարավոր է պայքարել՝ միևնույն ժամանակ պահպանելով մարզու իրավունքները:

8. Այս նպատակով 2002 թվականի հուլիսին Նախարարների կոմիտեն ընդունեց «Մարզու իրավունքների և ահաբեկչության դեմ պայքարի մասին» ուղեցույցները: Այս ուղեցույցները վերահաստատում են պետության՝ յուրաքանչյուրին ահաբեկչությունից պաշտպանելու պարտավորությունը: Դրանցում միաժամանակ շեշտվում է, որ անհրաժեշտ է խուսափել կամայական միջոցներից և ապահովել, որ ահաբեկչության դեմ պայքարին ուղղված բոլոր միջոցները լինեն օրինական և խոշտանգումներն արգելվեն:

9. Ուղեցույցներում սահմանված իրավական շրջանակը վերաբերում է, մասնավորապես, անձնական տվյալների հավաքագրմանը և մշակմանը, անձի մասնավոր կյանքին միջամտող միջոցներին, ձեռքավորմանը, ոստիկանությունում կալանքի տակ պահելուն և մինչդատական կալանքին, իրավական վարույթներին, արտամասնը և գոհերի փոխհատուցմանը:

10. Այս ուղեցույցներին համապատասխան՝ Նախարարների կոմիտեն 2005 թվականի մարտին ընդունեց «Ահաբեկչական գործողությունների գոհերի պաշտպանության» մասին ուղեցույցները, որոնցում հանաչվում է նրանց տառապանքը և վերջիններիս աջակցելու անհրաժեշտությունը:

11. Ամենօրյա փորձառությունը և ներկայիս իրադարձությունները ցույց են տալիս, որ չնայած ահաբեկչությունը նոր խնդիր չէ, այնուամենայնիվ այն ձեռք է բերել աննախադեպ միջազգային ծավալներ: Ահաբեկչության դեմ պայքարն առանձնահատուկ և մասնակի դժվարություններ կարգադրող մարտահրավեր է պետությունների և իրավապահ մարմինների, հետևաբար նաև դատարանների համար, որոնք պետք է ստեղծագործաբար արձագանքեն դրան՝ պահպանելով Մարզու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի պահանջները:

12. Ակնհայտ բախում կա ահաբեկչության և անձնական իրավունքների ու ազատությունների իրականացման միջև, որովհետև ահաբեկչ-

4 Նախարարների տեղակալների 804-րդ հանդիպում, 2002 թվականի հուլիսի 11:
5 Նախարարների տեղակալների 917-րդ հանդիպում, 2002 թվականի մարտի 2:

չուրքունը ոչ միայն լրջորեն վտանգում է հիմնարար իրավունքները, այդ քվում՝ կյանքի իրավունքը և ֆիզիկական անձեռնմխելիության իրավունքը, և խախտում է իրավունքի գերակայության ու ժողովրդավարական բազմակարծության սկզբունքները, այլև հանգեցնում է այն բանին, որ պետությունները կարող են սահմանափակումներ սահմանել, որոնք ինքնին, եթե համապատասխան միջոցներ չձեռնարկվեն, կործանարար կլինեն մարդու իրավունքների համար:

13. Սույն Կարծիքի շրջանակում՝ ԵՊԽՆ-ն, որպես բացառապես դատավորներից կազմված մի մարմին, պետեան է համարում ուսումնառիչ ահաբեկչության համատեխտում դատավորի դերն իրավունքի գերակայության և մարդու իրավունքների պաշտպանության առնչությամբ:

14. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ դատավորը, որին վերապահված է թե՛ օրենքի խախտումների խնդիրը լուծելու և թե՛ անձանց սահմանադրական իրավունքները և ազատությունները պաշտպանելու երկակի գործառույթը, պետք է առանցքային դերակատարում ունենա պետությունների կողմից մշակված իրավական համակարգում և պետք է ունենա անհրաժեշտ բոլոր իրավասությունները՝ նման գործառույթներն արդյունավետ իրականացնելու համար:

15. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ եթե պետք է համարել, որ ահաբեկչությունը ստեղծում է հատուկ իրավիճակ, որում արդարացված են որոշ իրավունքների սահմանափակման ժամանակավոր և առանձնահատուկ միջոցներն ահաբեկչության բացառիկ վտանգների պատճառով, ուստի նման միջոցները պետք է սահմանվեն օրենքով, լինեն անհրաժեշտ և համամասնական ժողովրդավարական հասարակության նպատակներին (տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությունը, ինչպես նաև «Մարդու իրավունքների և ահաբեկչության դեմ պայքարի մասին» ուղեցույցների 3-րդ սկզբունքը՝ արտահայտվելու ազատության համար): Դրանք պետք է մանրակրկիտ ուսումնասիրության և վերահսկողության առարկա լինեն օրինականության առումով այն դատավորների կողմից, որոնք որոշ երկրների իրավական ավանդույթի համաձայն սովորաբար զբաղվում են օրենքի այս ոլորտով (ֆազաբացիական, ֆրեակոն կամ վարչական դատարաններ՝ ի տարբերություն *tribunaux d'exception*, որոնք գործում են ընդհանուր իրավական համակարգից դուրս. տե՛ս նաև ստորև 26-րդ, 33-34-րդ և 42-րդ պարբերությունները):

16. Այս միջոցները որևէ կերպ չպետք է սահմանափակեն ֆազաբացիների իրավունքները և ազատություններն այնպես, որ վտանգվեն հենց ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքները:

17. Հաշվի առնելով վերոնշյալ դիտարկումները՝ արժե ուսումնասիրել այն միջոցների հետևանքները, որոնք ահաբեկչության դեմ պայքարի համատեմատում կարող են ձեռնարկվել վարչական իրավունքի (մաս Բ) և քրեական իրավունքի (մաս Գ) շրջանակում: Կուսումնասիրվի նաև դատավորի դերն արտահայտվելու ազատությունը պաշտպանելու հարցում (մաս Դ):

Բ. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

18. Ահաբեկչական գործողությունները կանխարգելելու միջոցով իրենց բնակչությանը պաշտպանելու գործառույթն իրականացնելիս պետությունները կարող են իրենց վարչական մարմինների միջոցով ձեռնարկել միջոցներ, որոնք տարբերվում են արդեն կատարված ահաբեկչական հանցագործությունների նկատմամբ կիրառելի քրեական սանկցիաներից:

19. Օտարերկրացիների արտաքսումը, վիզայի և բնակության թույլտվության պահանջները, անձի ինֆորմացիայի ստուգումները, միավորումներ կազմելու արգելքը, գաղտնալսումը, տեսախցիկների տեղադրումը և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումն միջոցով գործունեության մշտադիտարկումը նման կանխարգելիչ միջոցների օրինակներ են:

20. Նման կանխարգելիչ միջոցների, ինչպես քրեական գործերի ֆինանսյան ընթացքում կիրառվող միջոցների, դեպքում պահանջվում է պահպանել հավասարակշռություն ահաբեկչական գործողություններից անձանց պաշտպանելու պարտականության և մարդու իրավունքները երաշխավորելու պարտականության միջև:

21. Դատավորները պետք է շատ կարևոր դերակատարում ունենան, որպեսզի նման հավասարակշռությունը պատշաճ կերպով ապահովվի: Իհարկե, նման հավասարակշռության հասնելու համար անհրաժեշտ միջոցներ ընդունելը հիմնականում պետությունների պարտականությունն է, իսկ կիրառելը՝ վարչական մարմիններինը: Երբ դատարանները պատշաճ կերպով հաշվի են առնում ենթադրյալ ահաբեկչական վտանգների դեմ պայքարին ուղղված օրենսդրությունը, ապա նման օրենսդրությունը և վարչական գործողությունները պետք է մանրակրկիտ ուսումնասիրվեն և վերանայվեն դատական իշխանության կողմից՝ ապահովելու համար, որ դրանք լինեն օրինական, անհրաժեշտ և համամասնական:

22. Այս համատեմատում միջազգային և եվրոպական իրավական փաստաթղթերը պետք է պահպանվեն, այդ թվում՝ Մարբու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայից բխող պարտավորությունները: Ազգային անվտանգության պաշտպանության արդյունքում կարող են

սահմանափակվել Կոնվենցիայով սահմանված որոշ անձնական իրավունքներ⁶:

23. Ահաբեկչության դեմ կանխարգելիչ միջոցները, այնուամենայնիվ, երբեք չպետք է խախտեն հիմնարար իրավունքները, ինչպիսիք են, օրինակ՝ կյանքի իրավունքը (Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածը) կամ խոշտանգումների, կամ անմարդկային, կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, կամ պատժի արգելքը (Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 3-րդ հոդված):

24. 3-րդ հոդվածի առնչությամբ ԵՊԽ-ն ցանկանում է նկատել, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը պնդում է, որ ահաբեկչությունը չի կարող արդարացնել խոշտանգումների, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի բացարձակ արգելիքից շեղումը՝ անկախ սուստոյի վարձագծից⁷ : Դատարանը արտահայտել է այն տեսակետը, որ արտաբնական ղեպֆերում 3-րդ հոդվածի խախտմամբ վերաբերմունքի իրական վտանգի ղեպֆում, այն փաստը, որ անձն ընկալվում է որպես վտանգ պետության ազգային անվտանգության համար, իրավական հիմնավորում չի կարող համարվել⁸ :

25. Ահաբեկչության կանխարգելմանը միտված վարչական ակտերի դատական վերանայման արդյունավետ հասանելիությունը պետք է ապահովվի, ինչպես սահմանված է Նախարարների կոմիտեի՝ անդամ պետություններին ուղղված «Վարչական ակտերի դատական վերանայման մասին» Rec(2004)20 առաջարկությունում⁹ : Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի համաձայն՝ արդյունավետ համարվելու համար պետք է առկա լինի իրավական պաշտպանության միջոց՝ անկախ այն հանգամանից, որ տվյալ անձը համարվում է ազգային անվտանգությանը վտանգ ներկայացնող¹⁰ :

6 8-րդ հոդված (անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունք), 9-րդ հոդված (մտքի, խղի և կրոնի ազատություն), 10-րդ հոդված (արտահայտվելու ազատություն) և 11-րդ հոդված (հավաքների և միավորման ազատություն):

7 Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, Չառայն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (15.11.1996թ.) վիճուք, պարբերություն 79. «[Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը] իրագրել է այն անուշից պիտարությունների մասին, որոնց հանդիպում են պետություններն արդի ժամանակներում ահաբեկչական բռնաբարբերից իրենց համայնքները պաշտպանելիս: Այնուամենայնիվ, նույնիսկ այս հանգամանակներում Կոնվենցիայով բացարձակապես արգելվում են խոշտանգումները անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքը կամ պատիժը՝ անկախ սուստոյի վարձից»:

8 Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, Չառայն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (15.11.1996թ.) վիճուք, պարբերություն 80 և 149:

9 Հնդումվել է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2004 թվականի դեկտեմբերի 15-ին:

10 Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, Չառայն ընդդեմ Միացյալ

26. Դատական վերանայման ժամանակ վերանայվում է օրենքի ցանկացած խախտում այն դատավորների կողմից, որոնք, որոշ պետությունների իրավական ավանդույթի համաձայն, սովորաբար զբաղվում են օրենքի տվյալ ոլորտով (այլ և այլ պահանջների համար տե՛ս 25-րդ պարբերությունում նշված Rec(2004)20 առաջարկությունը): Դատարանը, սովորաբար ֆաղափացիական կամ վարչական դատարանը, պետք է իրավասու լինի ուսումնասիրելու իրավական և փաստական հարցերը և չպետք է սահմանափակված լինի պետական այլ մարմինների կողմից կատարված փաստահավաք գործունեությանը:

27. Արդար դատախոսության իրավունքը մասնավորապես պետք է երաշխավորվի (Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդված): Ի թիվս այլնի՛ սա նշանակում է, որ վարույթի կողմերի միջև պետք է լինի հավասարություն, և վարույթն իր բնույթով պետք է լինի մրցակցային:

28. Արդար դատախոսության իրավունքով պահանջվում է, որ դատարանի կողմից ներկայացված բոլոր ապացույցները, սկզբունքորեն, պետք է հասանելի լինեն կողմերին՝ մրցակցային փաստարկներ ներկայացնելու համար: Հարց է առաջանում, թե որքանով պետք է սահմանափակվի փաստաթղթերի, վկաների և այլ ապացուցողական աղբյուրների հասանելիությունը, եթե առկա են անվտանգության նկատառումներ: Երբ ապացույցները հասանելի են դառնում փաստաբաններին և ոչ թե անձամբ կողմերին, այն հիմնավորմամբ, որ ապացուցողական աղբյուրների անմիջական բացահայտումը տվյալ անձանց կարող է վտանգել հանրային շահը, ապա առաջ են գալիս խնդրահարույց հարցեր այն մասով, թե արդյո՞ք դա արդյունավետ իրավական պաշտպանության միջոցի և պաշտպանության իրավունքի նշանակալի սահմանափակում չէ՞: Ինչպիսին էլ որ լինի կողմերի և դատապաշտ-

Թագավորության (15.11.1996թ.) վեճը, պարբերություն 151: «Նման դեպքերում, հավի առնելով վնասի անդրառալի բնույթը, որը կարող է սեզի ունենալ, եթե վատ վերաբերմունքի վտանգն իրականանա, և այն կարևորությունը, որ Դատարանը վերաբարում է 3-րդ հոդվածին, 13-րդ հոդվածի համաձայն՝ արդյունավետ իրավական պաշտպանության միջոցի գաղափարը պահանջում է հայցի անկախ հետազոտության այն մասին, որ առկա են նշանակալի հիմքեր՝ վախճնալու, որ 3-րդ հոդվածի խախտմամբ վերաբերմունքի մասով առկա է իրական վտանգ: Նման հետազոտության պետք է իրականացվի անկախ այն բանից, թե ինչ է արել անձն արտախուսից խուսափելու համար, կամ թե ինչ ենթադրություններ կան արտախուս երկրի ազգային անվտանգությանը սպառնացող վտանգի մասով»:

11 Տե՛ս Rec(2004)20 առաջարկությունը: Վարույթն իր բնույթով պետք է մրցակցային լինի: Տրիբունալի կողմից ներկայացված բոլոր ապացույցները, սկզբունքորեն, պետք է հասանելի լինեն կողմերին՝ մրցակցային փաստարկներ ներկայացնելու համար (պարբերություն Բ.4.դ):

12 Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը ճնշել է կողմերի և դատապաշտպանների համար ապացույցների հասանելիության հարցը Չառալի վեճում ընդունելիս:

պանի համար ապացույցների հասանելիության խնդրի լուծումը, ԵՊԿ-ն այն կարծիքին է, որ որևէ սահմանափակում դատավորի համար՝ անմիջականորեն և անձնապես օգուվելու փաստաթղթերից, վկաների ցուցմունքներից և այլ ապացուցողական աղբյուրներից չպետք է լինի՝ բացահայտելու համար վերաբերելի բոլոր փաստերը և հետևաբար՝ արդյունավետ իրավական պատկանության միջոց տրամադրելու համար (Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեիցիայի 13-րդ հոդված):

29. Վերոնշյալ սկզբունքը վերաբերում է նաև օտարերկրյա ֆազա- ֆացու արտաքին կամ վտարման, կամ բնակչության բույլություններին տրամադրելու, կամ պատկանության որևէ այլ ձևի (օրինակ՝ փախստականի կարգավիճակ կամ սուբսիդիար պատկանություն) մասին որոշումներին այն դեպքերում, երբ հարուցված են սահմանա- չափային վտանգի մասին մեղադրանքներ:

30. Չնայած Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեիցիայի 6-րդ հոդվածը կիրառելի չէ օտարերկրյա ֆազաֆացիների արտաքին կամ վտարման համար¹³, այնուամենայնիվ, արդար դատական

Դատարանն անուղղակի կերպով կոչում է կատարել Կանադայի օրենսդրությունը. «Երբորդ անձինք (...) բոլոր պատկանում էին այն տեսակետը, որ դատական վերահայտման չի ապահովել արդյունավետ իրավական պատկանության միջոց ազգային անվտանգության մասով գործերում: 13-րդ հոդվածով պահանջվում է, որ բոլոր փաստերը և ապացույցները գնահատվեն անվիճակ որևէ անկախ մարմնի կողմից, որն իրավասու է ընդունել պետական ֆարտուղարի համար պարտադիր ուժ ունեցող որոշում: Այս կապակցությամբ «Ամենախի Ինթերնեցիլը», «Լիբերթին» և «AIRE» կենտրոնը, ինչպես նաև Ներգաղթյալների բարեկեցության համատեղ խորհուրդը (ՆԲՀՆ) Դատարանի ուշադրությունը հրավիրել են նման դեպքերում Կանադայում կիրառվող ընթացակարգի վրա: Կանադայի ներգաղթյալների 1976 թվականի ակտի համաձայն (1988 թվականի ներգաղթյալների ակտի փոփոխություններով), դաճային դատարանի դատավորը դրժիակ նկատ է գումարում ապացույցները ներկայացնելու համար, որի ժամանակ հայցվարին, հնարավորության սահմանում, տրամադրվում է իր դեմ գործի ամփոփագիրը: Հայցվարը ներկայացուցչության և ապացույցներ ներկայացնելու իրավունք ունի: Անվտանգության մասով նյութերի գաղտնիությունը պահպանվում է համաձայն այն պահանջի, որ նման ապացույցները պետք է ուսումնասիրվեն հայցվարի և նրա ներկայացուցչի բացակայության պարագայում: Այնուամենայնիվ, նման հանգամանքներում, նրանք փոխարեն մասնակցում է դատարանի կողմից կրակահրված անվտանգության մասով խորհրդատու, որը խաչաձև հարցաքննում է վկաներին և ընդհանուր առմամբ ժամանակում է դատարանին՝ պետության կողմից հարցվող պահանջի հիմնավորվածությունը ստուգելու համար: Այս ընթացակարգի արդյունքում ձեռք բերված ապացույցների ամփոփագիրը, երբ անկրաժեռ է համապատասխան ջնջումներով, սրվում է հայցվարին»:

13 Տե՛ս, օրինակ՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, Մատույան ընդդեմ Ֆրանսիայի դատավիճակը (5.10.2000թ.), պարբերություն 40. «Դատարանը եզրակացնում է, որ օտարերկրյա ֆազաֆացիների մուտքի, կացության և արտաքին վերաբերյալ որոշումները չեն վերաբերում հայցվարի ֆազաֆացիական իրավունքներին կամ պարտականություններին կամ նրա դեմ ֆրեական մեղադրանքին՝ Կոմիտեիցիայի 6 §1 հոդվածի խնամով»:

իրավունքը պետք է պահպանվի նաև այս միջոցների դեպքում (տե՛ս Rec(2004)20 առաջարկության 4-րդ պարբերությունը):

31. ԵՒԽՆ-ն գտնում է, որ օտարերկրյա ֆազիլացիների սեղանաբարձի ազատության սահմանափակումների առնչությամբ, որոնց դեպքում կիրառվում են արտաքին կամ վտարման ընթացակարգեր, պետք է արդյունավետ կերպով երաշխավորվեն դատական վերահսկողության նմանատիպ լիազորություններ: Ի լրումն՝ նման սահմանափակումների պայմանների վերահսկողությունը պետք է երաշխավորվի նույն պայմաններով, ինչպես կալանավորման դեպքում:

32. Ցանկացած դեպքում, անդառնալի որևէ գործողություն չպետք է ձեռնարկվի, երբ վարույթը դեռ ընթացքի մեջ է¹⁴: Սա նշանակում է, որ վարույթի ընթացքում որևէ պարագայում վտարում չի թույլատրվում, եթե վտանգված են այնպիսի իրավունքներ, ինչպիսիք պաշտպանվում են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով կամ 3-րդ հոդվածով¹⁵: Հանրային կարգի կամ ազգային անվտանգության շահերը, ինչպես նշված է Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 1984 թվականի նոյեմբերի 22-ի 7-րդ արձանագրության 1-ին հոդվածում, նյութական իրավական հիմնավորում չեն համարվում, եթե խոսքը գնում է բացարձակ իրավունքների մասին:

33. ԵՒԽՆ-ն գտնում է, որ հիմնարար իրավունքները և ազատությունները երաշխավորելու նրբանկատ առաջնության պատճառով, օտարերկրյա ֆազիլացիների արտաքինացումը, վիզայի պահանջներին, ինքնուրույն ստուգումը, միավորումներ կազմելու արգելիք, հավաքներ կազմակերպելու արգելիք, գազառնականություն, տեսախցիկների սեղանաբարձ, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների միջոցով անձանց խուզարկությունը վերաբերող բոլոր վարչական իրավունքի միջոցների վերահսկողությունը (ինչպես նաև այլ պայմանական վերահսկողություն) պետք է վերապահվի արհեստավարժ դատավորների կազմով սովորական դատարաններին (այդ թվում՝ վարչական դատարաններին), որոնք կազմավորվել են օրենքի հիման վրա և օժտված են անկախության լիարժեք երաշխիքներով:

34. Արդյունավետ իրավական պաշտպանության միջոց տրամադրելու համեմատությունը կարող է վերապահվել միայն սովորական դատարաններին և/կամ հատուկ գիտելիքների տիրապետող դատա-

14 Տե՛ս, օրինակ՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, Մամտոսիլովն ու Ասկարանն ընդդեմ Թուրքիայի, 4.02.2005թ., պարբերություն 124. «Իհարկե, կարելի է ասել, որ ինչպիսիք էլ լինի այլու իրավական համակարգը, արդարապատասխան պատճառ իրականացումը պահանջում է, որ անդամակալ գործողություններ չնախաձեռնվեն, մինչ վարույթն ընթացքի մեջ է»:

15 Տե՛ս նաև արդեն նշված Չախալի դատավեժը, որի համաձայն՝ կոնվենցիայով արգելվում է խուսափումը՝ բացարձակ իմաստով:

վորներին՝ ըստ որոշ երկրների հաստատված իրավական ավանդույթի (օրինակ՝ վարչական դատարանների դատավորների, տե՛ս վերոնշյալ 26-րդ պարբերությունը):

Գ. ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԿԻՐԱՎՈՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

35. Քրեական իրավունքի շրջանակներում կիրառվող միջոցներով ահաբեկչական գործողություններին արձագանքելու անհրաժեշտությամբ վաղուց հաստատվել է Եվրոպայի խորհրդի փաստաթղթերով (տե՛ս «Միջազգային ահաբեկչության մասին» խորհրդարանական վեհաժողովի 703(1973) առաջարկությունը): Որպես նման արձագանքի մաս՝ պետությունները պարտավոր են համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել նյութական իրավունքի մասով («ա» բաժին): «Բ» բաժինը նվիրված կլինի ահաբեկչության մասով քրեական վարույթների ընթացքում դատավորների անվտիպս մնացած դերին:

ա. Նյութական իրավունք

36. Ետ պետություններ ներառել են «ահաբեկչություն» հանցագործությունն իրենց ներպետական քրեական օրենքներում: Այդպիսով նրանք արտահայտել են այն համընդհանուր ցանկությունը, որն արտացոլված է Միավորված ազգերի կազմակերպության, Եվրոպայի խորհրդի և Եվրոպական միության տարբեր միջազգային փաստաթղթերում:

37. Հաշվի առնելով ահաբեկչություն համարվող հանցագործությունների հատկապես վտանգավոր բնույթը, ինչպես նաև՝ դրանից բխող ընթացակարգային հետևանքները, կարևոր է, որ քրեական իրավունքի հիմնարար սկզբունքները կիրառելի լինեն ահաբեկչական հանցագործությունների նկատմամբ այնպես, ինչպես բոլոր մյուս հանցագործությունների դեպքում, և որ այդ հանցագործությունների տարբերը հստակ և հեզգրիտ սահմանվեն:

38. Այս չափանիշների պահպանումն առանցքային է մեղքի ապացուցման համար ոչ միայն անձանց կամ գույքի վրա անմիջական հարձակում ներառող հանցագործությունների դեպքում, այլև ցանկացած այլ դեպքերում, որոնց համար որոշ արարքներ ներպետական օրենսդրությամբ դասակարգվում են որպես ահաբեկչություն, ինչպես օրինակ՝ ահաբեկչական գործողությունների կազմակերպումը կամ ֆինանսավորումը:

39. Քանի որ ահաբեկչությունն ազգային սահմաններ չի նախաձեռնում, ուստի պետությունների իրավական արձագանքը դրանց պետք է ունենա միջազգային բնույթ: Այս ոլորտում գործող միջազգային իրավական փաստաթղթերն ընդհանուր նորմատիվային հիմք են սահ-

մանում ահաբեկչության դեմ պայքարի համար: Պետությունների դատավորների, հատկապես միջպետական համագործակցության ոլորտի (օրինակ՝ սեղեկատվության փոխանակման և դատական օժանդակության ոլորտների) դատավորների համար օժանդակություն կհանդիսանա, եթե միջազգային համայնքը մեակեր համաձայնեցված սահմանումներ ահաբեկչական հանցագործությունների համար, որոնք համապատասխանում են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի չափանիշներին: Որպես օրենքի մեկնաբաններ՝ դատավորները օրենքը կիրառելիս, իրենց հերքին, պետք է հաշվի առնեն երևույթի միջազգային ուղղվածությունը:

բ. Դատավորի գործառույթը չի փոխվում ահաբեկչությանը վերաբերող բրեհական վարույթներում

40. Քրեական իրավունքի համատեխսում ևս դատավորները կենտրոնական դեր են խաղում՝ ապահովելու համար, որ նյութական և դատավարական իրավունքի առումով պատշաճ հավասարակշռություն ապահովվի մի կողմից՝ ահաբեկչական հանցագործությունները բացահայտելու և հետապնդելու, մյուս կողմից՝ նման հանցագործությունների մեջ կասկածվողների և մեղադրվողների իրավունքները երաշխավորելու միջև:

41. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ կարևոր է վերհանել մի շարք հարցեր, որոնք վերաբերում են ահաբեկչությանը վերաբերող ոլորտի վարույթներում դատավորի դերակատարմանը:

i. “Tribunaux d’exception”-ի մերժում

42. ԵՊԽՆ-ն ցանկանում է նկատել, որ ահաբեկչության դեմ անվտանգության և մարդու իրավունքների երաշխավորման միջև հավասարակշռության պահանջի համընդհանուր արձագանքը գրեթե բոլոր եվրոպական պետություններում արտահայտվել է “*tribunaux d’exception*”-ի մերժմամբ (տե՛ս նաև 15-րդ պարբերությունը)՝ որպես ահաբեկչության ներկայիս վտանգի պատասխան:

43. Պետությունները պետք է վստահեն իրենց դատական համակարգերին՝ նման հավասարակշռություն ապահովելու համար ժողովրդավարական պետություններում կիրառելի իրավունքին, այդ թվում՝ միջազգային կոնվենցիաներին և մասնավորապես՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային համապատասխան:

44. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ ահաբեկչության դեպքերին վերաբերող գործերով դատավորի դերը չպետք է տարբերվի այն դերից, որը նա կատարում է այլ հանցագործությունների մասով, որ բնարկվող հարցի բնույթն արդարացում չպետք է լինի դատարանի իրավասությունները կարգավորող սովորական կանոններից շեղման համար:

45. Այնուամենայնիվ, ահաբեկչության կարևորությունը պահանջում է, որ այս կատեգորիայի հանցագործությունները բնավե՛ն այն դատարաններում, որոնք ունեն առավել ծանր հանցագործությունները բնեւելու և այդ մասով որոշում կայացնելու իրավասություն, եթե նման իրավասությունների տարանջատում կա ազգային դատարանների միջև:

46. ԵՊԽՆ-ն ընդունում է, որ դատավորների անվտանգությունից ելնելով՝ ազգային հանգամանքները կամ կարիքները կարող են արդարացնել հատուկ իրավասության դատարան դիմելը, որը լիազորություն ունի լսելու ահաբեկչությունը վերաբերող գործեր:

47. Ցանկացած դեպքում կարևոր է, որ այդ հատուկ դատարանները կազմված լինեն անկախ դատավորներից և կիրառեն ընդունելի գատավարական կանոններ, որոնք ապահովում են պաշտպանության կողմի իրավունքները, մասնավորապես՝ հրապարակային դատաբանության իրավունքի լիարժեք պահպանում այնպես, որ ցանկացած դեպքում վարույթի արդարացիությունը երաշխավորվի:

48. Անհրաժեշտ է խուսափել մի իրավիճակից, երբ մի կողմից՝ բնեւելները հատուկ փորձագիտական գիտելիքների են տիրապետում ահաբեկչության ոլորտում, իսկ մյուս կողմից՝ դատավորները և գատախազները հանդիպում են դժվարությունների՝ տեղեկատվության պակասի կամ անբավարար գիտելիքների պատճառով:

49. Դատավորների վերապատրաստման ընթացքում պետք է վերհանել այն բոլոր ոլորտները, որոնք վերաբերում են ահաբեկչական գործողությունների բնույթի առնչությամբ ֆրեական և ֆինանսական իրավունքին: Նման վերապատրաստումների մաս պետք է կազմի միջազգային ուղղվածությունը, որի նպատակը պետք է լինի գատական մարմինների միջև հաղորդակցման ցանցերի ստեղծման խթանումը, որոնք առանցքային են տեղեկատվության փոխանակման և միջսահմանային համագործակցության այլ ձևերի համար:

50. Վերապատրաստումները պետք է նաև նպատակաուղղված լինեն դատավորների կոնկրետ գործառնությունների շեշտադրմանը, որոնք մշտապես պետք է հավասարակշռություն պահպանեն հանցագործությունը բնեւելու և հիմնարար իրավունքները հարգելու անհրաժեշտության միջև՝ նույնիսկ եթե գործը վերաբերում է ահաբեկչական գործողություններին:

ii. Հետաբնություն ժամանակ դատավորի դերը

51. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ ինչքան էլ լուրջ լինի հանցագործությունը, դատարանները հետաբնության բոլոր փուլերում պետք է ապահովեն, որ անձնական իրավունքների սահմանափակումները սահմանափակվեն միայն հանրային շահը պաշտպանելու համար խիստ անհրաժեշտ

միջոցներով¹⁶ : Դատարանները պետք է գնահատեն բնիչների կողմից հավաքված ապացույցների վավերականությունը և օրինականությունը և պետք է իրավասություն ունենան մերժելու խոտանգումների կամ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող միջոցներով, կամ պաշտպանության իրավունքը խախտող, կամ այլ ապօրինի գործողությունների միջոցով ձեռք բերված ապացույցները: Դատարանները պետք է ապահովեն, որ հետաքննությունը վերաբերող որոշումները համապատասխանեն արդար դատաքննության և կողմերի միջև իրավահավասարության կանոններին:

52. Չնայած հետաքննությունները որոշ պետություններում իրականացվում են հատուկ տեղեկատվական ծառայությունների կողմից, ինչը հետաքննության կամ հանցագործությունները կանխելու առաջնային գործիք է, այնուամենայնիվ, նման տեղեկատվական ծառայությունների գործողությունները չպետք է խախտեն գործող օրենքը և պետք է ենթակա լինեն ժողովրդավարական վերահսկողության՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեի կողմից պահանջներին համահունչ¹⁷ :

53. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ ակտիվների ստեղծման, ազդավորման կամ բռնագրավման կարգադրությունները, որոնք ուղղված են անաբեկչության ֆինանսավորման կանխարգելմանը, պետք է խստորեն սահմանված լինեն օրենքով, իրականացվեն դատարանի որոշման հիման վրա և ենթակա լինեն դատական վերահսկողությանը, քանի որ դրանք կարող են լրջորեն խախտել մասնավոր կյանքի և մասնավոր սեփականության իրավունքները:

54. Եվրոպայի խորհուրդն ընդունել է անդամ պետություններին ուղղված Նախարարների կոմիտեի «Ծանր հանցագործությունների, այդ թվում՝ անաբեկչության իրականացվող հետաքննության առնչությամբ հատուկ տեխնիկաների մասին» Rec(2005)10 առաջարկությունը¹⁸ :

¹⁶ Տե՛ս նաև, թե ինչ դեր կարող է խողով դատախազությունը մարդու իրավունքները պաշտպանելու, «Քրեական արդարադատության ոլորտում դատախազության դերի մասին» Rec(2000)19 առաջարկությունը: ԵՊԽՆ-ն հետագա կարծիքներից մեկում մանրամասն կուսումնասիրի դատական լեյտենանտների և դատախազի միջև փոխադրաբերության հարցը (տե՛ս Եվրոպայի դատախազների համընդհանուր գործողությունների շրջանակային ծրագիր, ԵՊԽՆ, (2001) 24):

¹⁷ Տե՛ս, օրինակ՝ «Վենետիկի հանճաժողով. ներքին անվտանգության ծառայությունները Եվրոպայում» (CDL/Inf (98)6):

¹⁸ Rec(2005)10 առաջարկության համաձայն՝ հատուկ հետաքննչական տեխնիկաները հետևյալն են՝ «Քրեական հետաքննչական գործողությունների համատեղումում իրավասու մարմինների կողմից կիրառվող տեխնիկաներ՝ ծանր հանցագործություններ և կասկածյալներին հայտնաբերելու և հետաքննելու նպատակով՝ տեղեկատվության հավաքման այնպիսի եղանակներով, որոնք չեն անհանգստացնի քիրախի հանդիսացող անձանց»:

55. Այս առաջարկությունում շեշտադրվում է, որ հետախնդրյալ հատուկ տեխնիկաների կիրառումն արդեն կատարված կամ կազմակերպման փուլում գտնվող ծանր հանցագործությունների դեմ պայքարի համատեքստում առանցֆային գործիք է: Սակայն առաջարկությունում նաև սահմանվում է, որ նման տեխնիկաներից կարելի է օգտվել օրենքի շրջանակում և օրենքով հստակ սահմանված պայմանների ներքո՝ դատական մարմինների կամ այլ «անկախ մարմինների» կողմից պատշաճ վերահսկողության պայմաններում: ԵՂԽՆ-ն հավատացած է, որ նման վերահսկողությունը չպետք է վերապահվի այնպիսի «անկախ մարմինների», որոնց կազմում ներգրավված չեն դատավորներ, որոնք, որոշ պետությունների իրավական ավանդույթների համաձայն, որպես կանոն, զբաղվում են տվյալ ոլորտի օրենքներով (տե՛ս վերաբերյալ 26-րդ պարբերությունը): «Անկախ մարմիններ» հասկացությունը հստակ չէ և չի երաշխավորում վարույթի արդարացիություն՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեիցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության համաձայն:

56. ԵՂԽՆ-ն գտնում է, որ հատուկ ֆինչական նման տեխնիկաները պետք է պահպանեն օրինականության և համաչափության սկզբունքները, որ դրանք ցանկացած դեպքում պետք է համարվեն ժամանակավոր միջոցներ, իսկ դրանց կիրառումը պետք է պարբերաբար վերահսկվի (ներառյալ, սկզբունքորեն, պետք է արտոնվի) իրավասու դատարանի կողմից:

iii. Կալանավորման ժամանակ դատավորի դերը

57. ԵՂԽՆ-ն վկայակոչում է, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեիցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ պարբերությունների դրույթները պետք է պահպանվեն նախֆան դատախնդրությունը և մեղքը հաստատող ակտի կայացումը կալանավորման ժամանակ այն անձանց նկատմամբ, որոնց ներկայացվել է ահաբեկչության մեղադրանք:

19 Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեիցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերություն. «Յուրաքանչյուր ձերբակալված կամ կալանավորված սույն հոդվածի I կետի «գ» ենթակետի դրույթների համաձայն անհապաղ տարվում է դատավորի կամ այլ պատուհասար անձի մոտ, որն օրենքով լիազորված է իրականացնելու դատական լեյծոնություն և ունի ուղեմիտ ժամկետում դատախնդրյալն իրավունք կամ մինչև դատախնդրյալն ազատ արձակվելու իրավունք: Ազատ արձակումը կարող է պայմանավորվել դատախնդրյալն ներկայանալու երաշխիքներով», Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեիցիա, 5-րդ հոդվածի 4-րդ պարբերություն. «Յուրաքանչյուր ոք, ով ձերբակալման կամ կալանավորման պատճառով գրկված է ազատությունից, իրավունք ունի վիճարկելու իր կալանավորման օրինականությունը, որի կապակցությամբ դատարանն անհապաղ որոշում է կայացնում և կարգադրում է՝ նրան ազատ արձակել, եթե կալանավորման անօրինական է»:

Ավելին, Բրեզան և այլք ընդդեմ Միացյալ Թագավորյան դատախնդան (29.11.1988թ.) Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը 61-րդ պարբերությունում նշում է,

Կալանքը պատժամիջոց է, որը նշանակվում է դատարանի կողմից այն անձանց նկատմամբ, որոնց մեղքը հաստատվել է: Այնուամենայնիվ, բացառիկ դեպքերում, կարելի է որոշ անձանց կալանավորել նախօրինակ դատական ակտի կայացումը՝ որպես կանխարգելիչ միջոց (ազատագրվում, նախօրինակ պաշտոնական մեղադրանքներ կայացնելը երաշխավորության մերժում թե՛ դատաֆնոնությունից առաջ և թե՛ դատաֆնոնության ժամանակ):

• Կասկածյալի կալանավորում

58. Նախօրինակ մեղքը հաստատող դատական ակտի ընդունելն ազատագրված կամ կալանավորման պրակտիկան տարբեր է տարբեր պետություններում, ինչը պայմանավորված է նրանով, թե մարդու իրավունքները սահմանափակող միջոցների ինչ շրջանակ է պետություններին յուրաքանչյուրը հանդուրժում: Ուստի՝ մինչ որոշ երկրներ անաբեկչության դեպքերում երկարաժամկետ են ուստիկանությունում կալանքի տակ պահելը կամ նույնիսկ նախնական կալանքը, որի մասին համապատասխան դրույթ է սահմանվում ընդհանուր օրենսդրությամբ, այլ երկրներ չեն ցանկանում հեռանալ ընդհանուր իրավունքի պայմաններից:

59. Քանի որ տեղաբաշխվելու ազատությունը ժողովրդավարական պետության հիմնարար իրավունքներից է, ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ ոչ միայն այս իրավունքին միջամտող միջոցները պետք է հստակ սահմանվեն օրենքով, այլ նաև, որ դատավորները, որպես անձնական

որ անաբեկչական հանցագործությունների հետաֆնությունը, անկասկած, հատուկ խնդիրների առաջ է կանգնեցնում մարմիններին: Դատարանն ընդունում է, որ պատճառ երաշխիքների ակալություն դեպքում, անաբեկչություն ներկայացնող գործով «կարելի է երկարացնել ժամկետը, որի ընթացքում մարմինները, առանց խախտելու 5-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերությունը, կարող են լուրջ անաբեկչական հանցագործություններում կասկածվող անձին կալանքի տակ պահել նախօրինակ դատավորին կամ դատական այլ աշխատակցի ներկայացնելը: Կառավարության կողմից ճշվող դժվարությունները, կապված կասկածյալ անաբեկչությանի ձեռքադրության և կալանավորման որոշումների նկատմամբ դատական վերահսկողության հետ, կարող են ազդել 5-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության իրավանցման եղանակի վրա: Օրինակ՝ կարող են պահանջվել համապատասխան ընթացակարգային նախագաղաչական միջոցներ՝ նկատի ունենալով կասկածվող հանցագործության բնույթը: Այնուամենայնիվ, 5-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության համաձայն դրանք չեն կարող արգարացնել դատական «անապաղ» հսկողության անտեսումը: Դատարանն ավելացնում է, որ «անապաղ» բառի իմաստը մեկնաբանելու և կիրառելու նկալությունը բավականին սահմանափակ է (62-րդ պարբերություն): Դատարանի կարծիքով, ավել գործով նույնիսկ չարս ժամկետներից աննախկարգը՝ չարս օր և վեց ժամ, որը ծախվել է ուստիկանական կալանքի տակ, դարս է 5-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության առաջին մասով թույլատրելի ժամկետի սահմաններից: «Այն կասկածից վեր փաստը, որ հայցվորների ձեռքադրությունը և կալանավորումը կատարվել են հանրությանն անաբեկչությունից պաշտպանելու օրինաչափ նպատակով, ինքնին բավարար չէ 5-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության հատուկ պահանջների համապատասխանությունն ապահովելու համար»:

ագատությունների երաշխավորներ, պետք է իրավասություն ունենան վերահսկելու ձեռքարկության և կալանքի միջոցները, որոնց կարգադրությունը տրվում է նախնական մեղքը հաստատելը:

60. Նման վերահսկողությունը ենթադրում է, որ դատավորը պետք է իրավասու լինի ստուգելու կալանքի համար իրավական և փաստական հանգամանքների առկայությունը (ներառյալ՝ առաջադրվող մեղադրանքի հիմնով կասկածի հիմքերը, որի մասին կալանավորված անձը պետք է անմիջապես տեղեկացվի)²⁰ համոզվելու համար, որ անձի արժանապատվությունը և պաշտպանության իրավունքը երաշխավորված են, ապահովելու համար, որ փաստերի բնույթով պայմանավորված՝ նման իրավունքների սահմանափակումները համարժեք են հետապնդվող նպատակին, համոզվելու, որ կալանավորված անձը չի ենթարկվում խոտանագման, այլ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի, անօրինական ճանաչելու կալանավորման այն միջոցները, որոնք կատարվել են գաղտնիության պայմաններում կամ կատարվել են առանց սահմանված ժամկետի (կալանքի ժամկետը սահմանելու պատասխանատվությունը կրում է դատավորը), կամ որոնք չեն ներկայացվում օրենքով սահմանված կարգով ստեղծված դատարան: Եթե նման գործառույթներ կատարելիս դատավորը տեղեկանում է, որ անձին գաղտնի ձեռքարկել, կալանավորել և/կամ տեղափոխել են մեկ այլ վայր, ապա դատավորը պարտավոր է գործն ուղղորդել ֆրեական հետախնդրության համար պատասխանատու մարմիններին:

• Հետպատվական կալանավորում

61. Այն անձանց կալանավորման մասով, որոնց մեղքն ապացուցված է, ԵՊՏՆ-ն գտնում է, որ ահաբեկչական հանցագործությունների լրջությունը չի արդարացնում ֆրեական վարույթի ոլորտում և կալանքի միջոցների մասով օրենքով սահմանված ընդհանուր կանոններից որևէ շեղում: Մասնավորապես, դա թույլ չի տալիս դատավորին՝ կիրառել ֆրեական պատժամիջոց ապացույցների այնպիսի չափանիշների համաձայն, որոնք շեղվում են ընդհանուր կանոններից:

• Կալանավորման պայմանները

62. Սույն Կարծիքում հարկ չենք համարում ֆինհարկել կալանավորման պայմանները, չնայած այս խնդիրը լրացուցիչ ֆինհարկման կարիք ունի ԵՊՏՆ-ի հետագա կարծիքներում²⁰: Այս հարցում արտահայտվում է այն դժվարությունը, որին հանդիպում ենք մարդու իրավունքների և միևնույն ժամանակ հանրային շահի պաշտպանության

20 Տե՛ս Նախարարների կոմիտեի 740-րդ հանդիպման ժամանակ ընդունված Եվրոպայի դատավորների համընդհանուր գործողությունների շրջանակային ծրագիրը, ԵՊՏՆ (2001)24 փաստաթուղթ:

պահանջները կատարելիս: Շատ երկրներում մեծ գաղթականություն կա ինքնաբերաբար առաջնահերթությունը ստալա անվտանգությունը, ինչը կարող է պարունակել չարաչափման վտանգ:

63. ԵՊԽՆ-ն այս առումով ուսուցողությունը հրավիրում է անգամ պետություններին ուղղված Նախարարների կոմիտեի «Եվրոպական բանտերի կանոնների մասին» Rec(2006)2 առաջարկությանը, որն ընդունվել է 2006 թվականի հունվարի 11-ին:

64. Որպես ահաբեկիչ կասկածյալների՝ կալանքի տակ գտնվող անձանց կալանքի տակ գտնվելու պահից պետք է երաշխավորվի իրավական անհապաղ օժանդակության հասանելիություն և իրենց ընտրությամբ փաստաբանի ներկայացուցչություն: Դատարանները պետք է ապահովեն համապատասխան դատական պաշտպանության միջոց և պետք է համապատասխան կարգադրություն կատարեն՝ ապահովելու, որ կալանավորված անձը չհերքարկվի անմաքիային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի: Այս նպատակով՝ դատարանները պետք է կարողանան (եթե ցանկանում են՝ սեփական միջնորդությամբ) ստուգել կալանավորման ցանկացած վայր և ազատ մտքի իրավունք ունենալ կալանավորված անձանց մոտ:

iv. Վկաների, տուժողների և արդարադատության մարմինների հետ համագործակցող անձանց պաշտպանության հարցում դատավորի դերը

65. Ահաբեկչական հանցագործությունների դատաքննությունները հաճախ հիմնվում են անձանց ցուցմունքների վրա, որոնք սերտորեն առնչվում են ահաբեկչական խմբերի հետ, և որոնք առավել խոցելի են, քան այլ անձինք՝ իրենց կամ մերձավոր անձանց դեմ սպառնալիքների առումով: Այս առումով առաջանում է նման անձանց պաշտպանելու խնդիր:

66. Ահաբեկչական գործողությունների գոհերը նույնպես պետք է պաշտպանվեն նշումներից կամ սպառնալիքներից, որոնք կարող են ստիպել նրանց չներկայանալ դատարան:

67. Վկաների պաշտպանությունը միայն ներպետական միջոցներով կարող է դժվար լինել՝ հաշվի առնելով այն երկրի պայմանները, որտեղ իրենք գտնվում են: Ուստի՝ անհրաժեշտ է ապահովել միջազգային համագործակցություն այնպիսի չափանիշների հիման վրա, որոնք արդեն գործում են այլ ոլորտներում²¹ :

21 «Վկաների և արդարադատության մարմինների հետ համագործակցող անձանց պաշտպանության մասին» Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի՝ անգամ պետություններին ուղղված Rec(2005)9 առաջարկություն: Տե՛ս նաև 2005 թվականի մարտի 2-ին Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի կազմից ընդունված «Ահաբեկչական գործողություններից սուժողների պաշտպանության

68. Դատավորը պետք է հավասարակշռություն ապահովի համարժեքության վիճակների/գոհերի պատկանության և պատկանության կողմի՝ արդար դատաֆնության իրավունքի միջև: Այս հավասարակշռությունը խնդրահարույց է դառնում, երբ վիճակները և տուժողները ներգրավված են աջակցության և պատկանության ծրագրերում, որոնց դեպքում կասկածյալների և/կամ նրանց դատապատկանների հետ հարաբերությունը կարող է արգելվել նույնիսկ դատաֆնության ընթացքում:

69. ԵՒՄՍ-ն առաջարկում է, որ բանի որ դատավորի դերը ներառում է պատկանության իրավունքի և կողմերի իրավահավասարության լիարժեք ապահովում, ուստի այն դեպքերում, երբ վիճակները դատարանում չեն կամ անհանուն են հանդես գալիս, և ուստի պատասխանողը չի կարող վիճարկել և հարցաֆնել նրանց, դատավորների դատավեճը չպետք է հիմնվի բացառապես կամ հիմնականում վիճակների այն ցուցմունքների վրա, որոնք տրամադրվել են ֆնիջներին:

70. Դատական համակարգերում առկա են այլ մարտահրավերներ ևս, երբ անարեկչության դեմ պայքարը հենվում է հետախուզական ծառայությունների կողմից ձեռք բերված տարրերի վրա (հանախանդրահանախին հետախուզության ներգրավմամբ): Հարցականի սակ է դրվում տեղեկատվության աղբյուրների, վիճակների և հետախուզական ծառայությունների անդամների պատկանության հարցը: ԵՒՄՍ-ն գտնում է, որ այս ոլորտում պետք է կիրառվեն 69-րդ պարբերության մեջ նշված սկզբունքներին նման սկզբունքներ:

71. Մյուս կողմից՝ ԵՒՄՍ-ն գտնում է, որ դատավորը պետք է նաև հաշվի առնի միջազգային իրավական դրույթները, այդ թվում՝ ծանր հանցագործություններից տուժողների դիրքորոշումը երաշխավորող հակահարեկչական օրենսդրությունը, հատկապես, եթե նրանք գործով վիճակներն են: Դատավորի պարտականությունն է՝ դատավարության յուրաֆանչյուր փուլում ապահովել, որ ձեռնարկվեն արդյունավետ միջոցներ, որպեսզի երաշխարյալ տուժողները լիարժեք կերպով օգտվեն իրենց իրավունքներից, միևնույն ժամանակ՝ ապահովել, որ լիարժեք կերպով պահպանվեն պատկանության կողմի իրավունքները: Երբ այլ մարմիններ չունեն համապատասխան իրավասություն կամ երբ նման մարմինները պատշաՆ միջոցներ չեն ձեռնարկում, դատավորը պետք է կարողանա ապահովել տուժողների անվտանգությունը, նրանց ընտանիքի պատկանությունը և մասնավոր կյանքը, նրանց համար

մասին» ուղեցույցները, Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կամխտեի «Քրեական իրավունքի և ընթացակարգի օրենսդրական տուժողների պատկանության մասին» Rec(85)11 առաջարկությունը և Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կամխտեի «Վիճակների անարեկչման և պատկանության իրավունքների մասին» Rec(97)13 առաջարկությունը:

արդարադատության մատչելիությունը և արդար վերաբերմունքը, անվնար իրավական օժանդակությունը: Նման իրավասության վրա ոչ ողջամիտ որևէ սահմանափակում չպետք է լինի պետական այլ մարմինների կողմից՝ ֆինանսական կամ որևէ այլ նկատառումներով:

72. ԵՊՏ-ն նաև առաջարկում է, որ երբ բավարարվում են օրենքով սահմանված հատուկ պայմանները, տուժողին պետք է արամադրվի պատճան փոխհատուցում, օրինակ՝ պետության կողմից կամ գոհին փոխհատուցելու նպատակով՝ կատարողի գույքի բնագանձման միջոցով²² :

73. Վերջում ԵՊՏ-ն շեշտում է, որ պետությունը պետք է ապահովի ՖՆԻՆԻՆԻՆԻՆԻ, դատավորների և դատական համակարգի այլ աշխատակիցների անվտանգությունը, որոնք զբաղվում են ահաբեկչության գործերով:

Դ. ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵԼՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՅԼ ԻՐԱՎՈՒՆՔ-ՆԵՐԻ ԵՎ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄ ԴԱՏԱՎՈՐԻ ԴԵՐԸ

74. Ահաբեկչությունը հարվածում է ժողովրդավարության հիմքին:

75. Անկախ ահաբեկչական գործողությունների թվի աճից՝ ԵՊՏ-ն գտնում է, որ պետական պատռոն զբաղեցնող դատավորը պետք է միշտ պահպանի իրավունքի գերակայության հիմնարար սկզբունքները, որոնք առանցքային են ժողովրդավարական հասարակության համար, այդ թվում՝ արտահայտվելու ազատությունը և այլ անձնական իրավունքները: Քանի որ ահաբեկչության դեմ պայքարը երբեք չպետք է խաբարի այն արժեքները և ազատությունները, որոնց դեմ ահաբեկիչները պայքարում են, ուստի ժողովրդավարական հասարակությունների համար առանցքային է դառնում, որ դատարանները մնան ժողովրդավարական հասարակության և նման արժեքների դեմ պայքարող հանրության բաժանարար գծի պահպանները, հանրություն, որը պայքար է մղում օգտագործելով մեթոդներ, որոնք անհարկի սահմանափակում են արտահայտվելու ազատությունը կամ խախտում են այլ իրավունքներ և ազատություններ, ինչպիսիք են, օրինակ՝ փոքրա-

22 Տե՛ս «Ահաբեկչական գործողությունների գոհերի պատասխանության մասին» ուղեցույցները. «Ահաբեկչական գործողությունների գոհերը պետք է ստանան իրենց հասցված վնասների համար արդար, համարժեք և ժամանակին փոխհատուցում: Եթե փոխհատուցում հասանելի չէ այլ աղբյուրներից, մասնավորապես, ահաբեկչական գործողություններ կատարողների, կազմակերպիչների և հավանավորների գույքի բնագանձման միջոցով, ապա այն պետությունը, որի տարածքում իրականացվել է ահաբեկչական գործողությունը, պետք է իր ներդրումն ունենա անմիջական ֆիզիկական կամ հոգեբանական վնասի համար տուժողներին փոխհատուցելու հարցում՝ անկախ վերջիններիս ազգությունից (7.1 սկզբունք)»:

մասնությունների իրավունքները կամ ֆաղափական ազատությունները:

76. Որպես օրենքի մեկնաբանի դատավորի դերը բնահարկելիս, երբ վերջինս սահմանում է որպես ահաբեկչություն դասակարգվող արարքները, ԵՊԽՆ-ն ցանկանում է հղում կատարել, օրինակ՝ Խորհրդի 2002/475/JHA շրջանակային որոշմանը, որով Եվրոպական միությունն անդամ պետություններից պահանջում է ահաբեկչական հանցագործություն համարել և պատժել ազգային մակարդակով կատարվող մի Եւրոպական հանցագործություններ, «որոնք իրենց բնույթով և համատեքստով կարող են լուրջ վնաս հասցնել երկրին կամ որևէ միջազգային կազմակերպությանը՝ նպատակ հետապնդելով վախեցնել բնակչությանը, կամ ահաբեկի կերպով ստիպել կառավարությանը կամ միջազգային որևէ կազմակերպության՝ կատարել գործողություն, կամ ձեռնպահ մնալ գործողություն կատարելուց, կամ լրջորեն ապակայունացնելով կամ ոչնչացնելով որևէ երկրի կամ միջազգային կազմակերպության հիմնարար ֆաղափական, սահմանադրական, սոցիալական կամ սոցիալական կառույցները»: Անդամ պետություններից նաև պահանջվում է պատժել դիտավորյալմբ կատարված այն գործողությունները, որոնք «ուղղորդում են ահաբեկչական խմբին» կամ իրենցից ներկայացնում են ահաբեկչական խմբի գործողություններում մասնակցություն... այն գիտակցումով, որ նման մասնակցությունը կնպաստի ֆրեական արարքների: Անդամ պետություններից պահանջվում է նաև պատժել վերոհիշյալ հանցագործություններին հորդորելը կամ օժանդակելը, դրդելը կամ պարգայես նման հանցագործության փորձ կատարելը:

77. Այնուամենայնիվ, Շրջանակային որոշման նախաբանում (10) արձանագրվում է նաև, որ այդ որոշման մեջ ոչինչ չպետք է մեկնաբանվի որպես հիմնարար իրավունքների կամ ազատությունների նվազեցմանը կամ սահմանափակելուն ուղղված հանգամանք (այդ թվում՝ հավաքներ կազմակերպելու և միավորումներ կազմելու ազատության, արտահայտվելու ազատության, արհեստակցական միություններին անդամակցման, գործադուլ անելու կամ ցույցերին մասնակցելու իրավունքներ և այլն): 5-րդ հոդվածով նաև սահմանվում է, որ նշանակվող պատիժները պետք է ոչ միայն արդյունավետ և համոզիչ լինեն, այլև՝ համամասնական: ԵՊԽՆ-ն կիսում է այս մոտեցումը:

78. Մասնավորապես՝ ԵՊԽՆ-ն հասկանում և ընդունում է, որ պետությունները պարտավոր են ապահովել ազատ և ապահով հասարակություն, բայց գտնում է, որ սա պետք է ձեռք բերվի օրենքի միջոցով և օրենքի պատշաճ կիրառման միջոցով՝ չզոհաբերելով հիմնարար ազատությունները:

79. Հատուկ խնդիրներ են հարուցում այն տեսակետները, որոնք վարձում են արդարացնել ահաբեկչությունը՝ որպես ֆադաֆական, գաղափարախոսական, կրոնական և սոցիալական ենթադրյալ ճեղքումների պատասխան ռեակցիա աշխարհի որոշակի տարածքներում: Քանի որ նման վարձագիծը էրբեմն վտանգ է ներկայացնում ժողովրդավարական հասարակությունների համար, վերջին տարիներին ահաբեկչության գովասանքի կամ վառաբանման արտահայտությունների (*“Apologie du terrorisme”*) արգելքը դարձել է ահաբեկչության վտանգին արձագանքելու ճանաչելի ևս մեկ պատասխան:

80. Պետք է սկզբունքորեն հստակ տարբերակում դնել հիմնարար իրավունքներ և ազատություններ ներկայացնող քեկուզ և բավականին վիճելի կամ ֆադաֆականացված հայտարարությունների ու արարքների և ֆրեական բնույթի ահաբեկչական արարքների աճօրինական դրաման, խրախուսման, աջակցության կամ գովաբանման միջև: Այս տարբերակումը նախ և առաջ պետք է կատարվի օրենսդիրների կողմից և կիրառվի գործադիր իշխանությունների կողմից: Այնուամենայնիվ, այն, թե դրանք ինչպես են ձևակերպվել և կիրառվում, պետք է մնա դատարանների վերահսկման խնդիր: Չնայած ժողովրդավարական հասարակությունում դատարանները կարող են և պետք է հաշվառեն իշխանական մյուս քեկերի տեսակետները, այնուամենայնիվ, նրանք նաև անկախ պարտականություն ունեն դիտարկելու ազգային սահմանադրությամբ կամ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով երաշխավորվող հիմնարար իրավունքները եվրոպական միջոցների անհրաժեշտության և համամասնության հարցը:

81. Ահաբեկչական հանցագործությունները պետք է սահմանվեն օրենսդրությամբ և կարգավորվեն սովորական ֆրեական իրավունքով: Այն, թե արդյոք որևէ կոնկրետ գործողություն հակասում է օրենքին, պետք է հույնպես որոշվի սովորական դատարանների կողմից՝ իրավունքի գերակայության և Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային համապատասխան և թույլատրելի միջոցներով, առանց անհարկի ճեղքումների ձեռք բերված ապացույցների հիման վրա: Դատարանները կարող են ձեռնարկել կանխարգելիչ միջոցներ, որոնք հասանելի են ֆադաֆական և ֆրեական իրավունքի ուղորտներում՝ արգելելու կամ սահմանափակելու այնպիսի նյութերի պատրաստումը կամ տարածումը, որոնց բովանդակությունը կամ օգտագործումը կարող է ներառել կամ խթանել ահաբեկչական հանցագործության իրականացում:

82. Որոշելիս, թե արդյոք ազգային օրենսդրությունը համապատասխանում է հիմնարար իրավունքներին կամ ազատություններին, և թե արդյոք որոշակի արարք կարող է որակվել որպես ահաբեկչական

հանցագործություն այդ օրենսդրության շրջանակում, դատավորները ստիպված են լինում ընդունել խնդրահարույց և երբեմն վիճարկելի որոշումներ: Առանձնահատուկ դժվարություն է ներկայացնում, երբ պետք է որոշել, թե արդյո՞ք ձևակերպումները կամ արարքը կարող են որակվել որպես ահաբեկչական գործողությունների հակաօրինական դրսևում կամ ահաբեկչության գովաբանում: Պրակտիկան նաև ցույց է տալիս, որ ելնելով ազգային և միջազգային մակարդակում ահաբեկչության ներկայիս սահմանումներից, դատավորները կարող են դժվարությունների հանդիպել որոշելիս, թե արդյո՞ք բռնարարներ ներառող որոշ ֆազիսական գործողություններ, որոնք սովորաբար կատարվում կամ պետք է կատարվեն արտերկրում, և/կամ դրանց ֆինանսավորումը կամ նույն գործողությունները կատարելու համար վերապատրաստումը կամ համալրումը կարող են համարվել ահաբեկչական գործողություն, թե ոչ, քանի որ որոշ դեպքերում դրանք ներառում են անհատական կամ խմբակային ինֆրապատասխանություն, որը պատասխանվում է Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության 51-րդ հոդվածի ներքո:

83. Ահաբեկչական դեպքերը, հատկապես այն դեպքերը, որոնք հարուցում են վերոնշյալ դժվարությունները, սովորաբար արժանանում են լրատվամիջոցների և լայն հասարակության ուշադրությանը, որոնք հաճախ ֆնտազիաբար են վերաբերվում դատական որոշումներին և բանավիճում են դրանց շուրջը: Ահաբեկչությունը կանխելու՝ պետությունների կողմից գործադրված ջանքերի արդյունքում հաճախ քրեականացվել են որոշ գործողություններ, որոնց որպես հանցագործություն դասակարգումը և այն գործողությունները, որոնք կարող են համարվել արտահայտվելու ազատություն կամ ֆազիսական ազատություններ, իրարից բաժանվում են նեղ բաժանարար գծով: ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ պետությունների կողմից դատավորներին նման տարբերակումներ կատարելու իրավասության վերապահումն անհրաժեշտ է դարձնում, որ նման դատաֆնություններին իրականացվեն հանգիստ միջավայրում:

84. Քաղաքական գործիչները, ինչպես նաև լրատվամիջոցները, պարտականություն են կրում ձեռնպահ մնալու իրավաչափ ֆնտազիա-տությունից դուրս դատավորների վրա նկատվող գործադրելուց կամ նրանց վրա հարձակվելուց: Նման հարձակումներին արձագանքելու պարտականություն կրում է համապատասխան անկախ մարմինը (տե՛ս ԵՊԽՆ թիվ 6 կարծիքի Գ.13 պարբերությունը): ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ դատական իշխանությունը, իր կողմից, պետք է ապահովի, որ դատավորություններն իրականացվեն մասնագիտական լավ վերապատրաստում անցած արհեստավարժ դատավորների կողմից: Վերապատրաստման

համապատասխան նախաձեռնությունները կարող են օժանդակել դատավորներին՝ հասկանալու ահաբեկչությունը և դրա պատմական, ֆազաֆական և սոցիալական համատեքստը:

85. Հիմնական ուղերձն այն է, որ անվտանգության և իրավունքի գերակայության նկատմամբ ահաբեկչության կողմից առաջադրվող վտանգները չպետք է հանգեցնեն այնպիսի միջոցների, որոնք ինքնին խաբարում են ժողովրդավարական հիմնարար արժեքները, մարդու իրավունքները կամ օրենքի գերակայության սկզբունքները: Սա մի ուղերձ է, որ երբ գործողության մեջ դրվի, կնվազեցնի այն վտանգը, որ ահաբեկչության դեմ ուղղված միջոցները կարող են իրենք թեժացնել լարվածությունը կամ նույնիսկ սեղիք տալ նոր ահաբեկչության: Սա մի ուղերձ է, որը ժողովրդավարական պետությունների հասարակությունները, ֆազաֆական գործիչները, լրատվամիջոցները և հենց դատարանները պետք է հասկանան և ընդունեն:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԵՎ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հաշվի առնելով վերաբեյալ դիտարկումները՝ ԵՂԽՆ-ն առաջարկում է, որ պետությունները՝

- ա. խորհրդակցեն ազգային դատական մարմինների հետ այնպիսի օրենսդրություն մշակելիս, որը կարող է ազդել նյութական կամ դատավարական իրավունքների վրա: Պետությունները պետք է նաև ապահովեն, որ ձեռնարկվող վարչական կամ սահմանափակող բոլոր միջոցները, որոնք կարող են ազդել անձանց իրավունքների վրա ահաբեկչության դեմ պայքարելիս, վերահսկվեն անկախ դատական մարմնի կողմից,
- բ. հրաժարվեն ստեղծել *tribunaux d'exception* կամ ընդունել այնպիսի օրենսդրություն, որը չի համապատասխանում համընդհանուր հանաչում ունեցող իրավունքներին՝ ահաբեկչական գործողությունները կանխարգելելու նպատակով վարչական վարչապետի կամ ֆրեական դատավարության համատեքստում,
- գ. զգույն լինեն, որ ֆրեական իրավունքի հիմնարար սկզբունքները կիրառվեն ահաբեկչական գործողությունների նկատմամբ այնպես, ինչպես այլ հանցագործությունների դեպքում, և ապահովեն, որ այս հանցագործությունների բազադրիչ տարրերը լինեն հստակ և ստույգ սահմանված,
- դ. օժանդակեն ահաբեկչության դեմ պայքարին ուղղված միջազգային համագործակցության ջանքերին, հատկապես՝ միջազգային կազմակերպությունների օրջանակում ահաբեկչությանն

անըջվող հանցագործությունների սահմանումների համաձայնեցման հարցում,

ե. երաշխավորեն վկաների և ահաբեկչական գործողություններից տուժողների, ինչպես նաև նման գործերում ներգրավված ֆնդիչների, դատավորների և դատական համակարգի այլ աշխատակիցների անվտանգությունը:

ԵՒՆԽ-ն նաև առաջարկում է, որ դատական մարմինները՝

ա. ըմբռնեն ահաբեկչությունը և դրա պատմական, ֆազմական ու սոցիալական համատեքստը, ինչպես նաև զիտելիքներ ունենան համապատասխան ազգային և միջազգային իրավական փաստաթղթերի մասին,

բ. որպես օրենքի մեկնաբաններ և անձնական իրավունքների պաշտպաններ իրենց պարտականությունները կատարելիս ապահովեն, որ մի կողմից՝ «ահաբեկչությունը», որպես հանցագործության տեսակ, դիտարկվի այն իմաստով, որը սահմանել են օրենսդիրները (այդ թվում՝ դրդումը, նման գործողությունների նախապարաստումը և նման գործողությունների ֆինանսավորումը), իսկ մյուս կողմից՝ դա չափարկվի «ահաբեկչություն» դեմ պայքարելիս, և ապահովվի, որ հանրային շահը պաշտպանելիս պահպանվեն նաև մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատությունները,

գ. մշտապես ապահովեն, որ վկաներին և ահաբեկչական գործողություններից տուժողներին պաշտպանելիս հավասարակշռություն պահպանվի նման գործողություններում ներգրավված անձանց իրավունքների առումով:

Եվրոպայի խորհրդին առաջատարն է աշխարհում առաջին իրավունքային գրավիզ կազմակերպությունների շարքում: Եվրոպայի խորհրդին անդամակցում են 47 պետություններ, որոնցից 28-ը միասնական հաս յունական միությունն են: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետությունները միտցել են Մարդու իրավունքների կրթական կրթական հրավումների, ժողովրդավարության և իրավունքի գերակայության պատկանությանը նպաստակազդեց մշտադրյալ համատնագրի: Մարդու իրավունքների կրթական գոտորանը վերականգնում է հանրակրթական իրազեկումն անդամ պետություններում:

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, 28 of which are members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European Convention on Human Rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

www.coe.int

Եվրոպական միությունը անհատական և խաղաղական կզակի ցածր ընկերություն է կրթական 28 ժողովրդավարական երկրների միջև: Միությունը նպատակն է՝ ապահովել խաղաղություն, բարեկամանում և պատանություն իր տարածքի 500 միլիոն բնակիչների համար, այժեր ցանկանում են ապրել ախելի արդար և ազատի աշխարհում: Այս նպատակների իրազեկումն նպատակով՝ ԵՄ երկրները ստեղծել են մարմիններ, որոնք կատարում են ԵՄ-ն և հաստատում վերջինիս օրենսդրությունը: Եվրոպական միության կանխական կատարողներն են Եվրոպական խորհրդակցությունը (որն ապահովում է Եվրոպայի ժողովրդակրթական ներկայացուցչությունը), Եվրոպական միության խորհուրդը (որն ապահովում է անդամ երկրների կառավարությունների ներկայացուցչությունը) և Եվրոպական կանխամարտը (որն իրականացնում է ԵՄ բնդանուր տաների պատկանությունը):

The European Union is a unique economic and political partnership between 28 democratic European countries. Its aims are peace, prosperity and freedom for its 500 million citizens—in a fairer, safer world. To make things happen, EU countries set up bodies to run the EU and adopt its legislation. The main ones are the European Parliament (representing the people of Europe), the Council of the European Union (representing national governments) and the European Commission (representing the common EU interest).

<http://europa.eu>

Partnership for Good Governance
Կարգավորության համակարգի կառավարում

